13.0

Gyámság és gondnokság

Érdekvédelmi útmutató

COMPASS

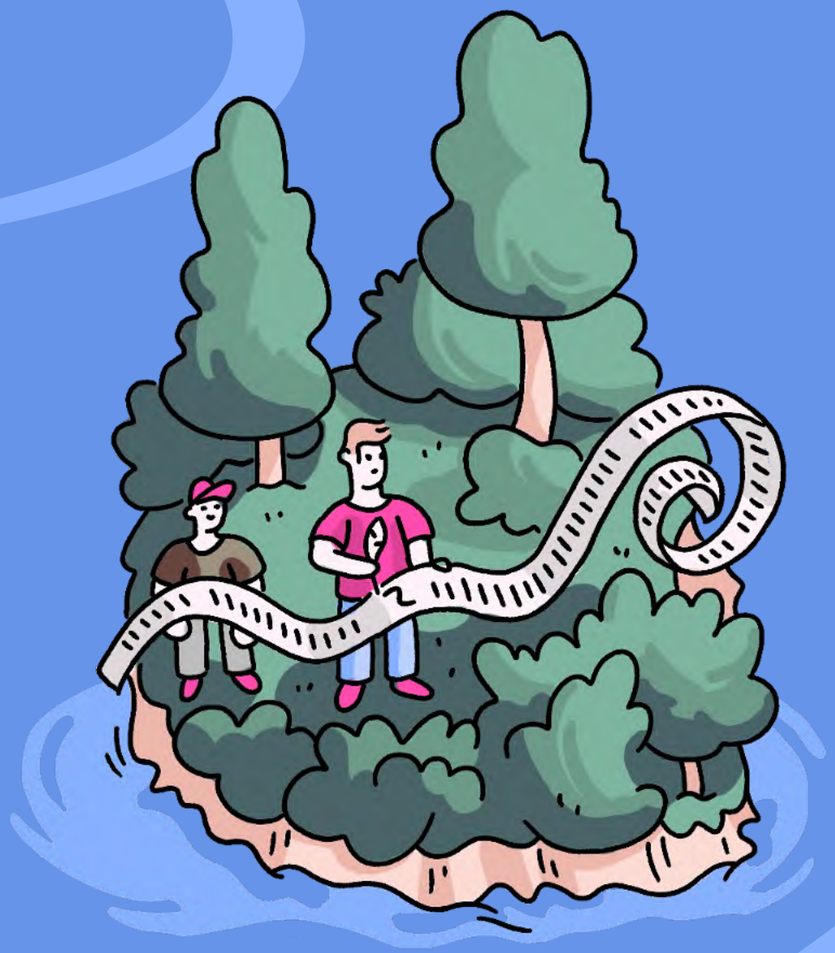

13. Gyámság és gondnokság

Bevezetés

18 éves korig a szülő minden gyerek törvényes képviselője, ami azt jelenti, hogy a legtöbb gyereket érintő hivatalos ügyben a szülő jóváhagyása, engedélye és aláírása szükséges. Amint egy román állampolgár betölti a 18. életévét, autonóm személlyé válik. Ez azt jelenti, hogy bármit megtehet vagy meg nem tehet, aláírhat, nyilatkozhat, döntéseket hozhat, és ezekért teljes jogi felelősséggel tartozik. Gondolhatnánk, hogy súlyos állapotú családtagunk „úgysem csinál semmit", de még ha nem is tesz semmit, például örökölhet valamit, amely esetben azonnal döntéseket kell hoznia és hivatalos dokumentumokat kell aláírnia. De gondolhatunk egy sokkal egyszerűbb esetre is, például az egészségügyi szolgáltatások igénybevételére vagy egy műtéthez való hozzájárulásra. Ezeket is alá kell írni, nem igaz?

Az autizmus diagnózisa nem mentesít a felelősség és a következmények alól. Vannak helyzetek, amikor az autizmus diagnózisa kedvezményt jelenthet, például az igazságszolgáltatásban, de ez nem jelenti azt, hogy az autista személy nem viseli a jogi következményeket. Mindez azt jelenti, hogy a nagykorúvá váláskor – vagy inkább már azt megelőzően – döntést kell hozni arról, hogy az autista felnőtt menynyire lesz autonóm (természetesen jogi szempontból autonóm).

A tapasztalat azt mutatja, hogy a családok vagy szinte automatikusan elindítják a gyámsági/gondnoksági eljárást (elsősorban azért, mert csak erről a megoldásról hallottak, vagy csak ezt ismertették velük), vagy semmilyen eljárást nem indítanak, hanem „kvázi-támaszként" mindenhová elkísérik a felnőtt családtagot, döntenek helyette, intézik az ügyeit, ő pedig csak aláír. Egyik megoldás sem ideális. Lássuk, miért.

Romániában az autista személyek feletti gondnokságot a **fogyatékkal élő személyek védelmére** vonatkozó általános jogszabályi keretek között szabályozzák, de nincs kifejezetten az autizmusra vonatkozó egyedi törvény. Íme a legfontosabb vonatkozó szempontok:

Általános jogi keret

I. **448/2006-os törvény** a fogyatékossággal élő személyek jogainak védelméről

- Meghatározza a fogyatékkal élő személyek jogait, beleértve az autizmus spektrumzavarral élőket is.
- Előirányozza a **gyámság vagy gondnokság** (tutela sau curatela) alá helyezés lehetőségét azon felnőtt fogyatékkal élő személyek esetében, akik nem képesek kifejezni akaratukat vagy nem tudják önállóan intézni jogi és adminisztratív ügyeiket.

II. **151/2010-es törvény, a 58/2022-es törvénnyel módosítva**

- Az autista személyek számára nyújtott integrált szolgáltatásokat szabályozza, de nem részletezi a gondnoksági eljárást.
- Elismeri a jogi és szociális támogatás szükségességét az autizmussal élő személyek számára, beleértve a közintézményekkel való kapcsolattartást is.

III. **Jogképesség és gondnokság**

Az autista személyek rendelkezhetnek teljes, részleges vagy korlátozott jogképességgel, a kognitív és funkcionális érintettség mértékétől függően. Azokban az esetekben, amikor az autista személy nem képes önálló döntéshozatalra, a következők rendelhetők el:

- **Gondnokság (tutela)** – olyan személyek esetében, akik nem képesek az önképviseletre és jogi cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt állnak (bírósági határozat alapján).
- **Speciális gondnokság (tutela specială)** – olyan személyek számára, akik nem képesek önállóan képviselni magukat (szintén bírósági határozat útján).
- **Eseti gondnokság (curatela)** – olyan személyek részére, akiknek segítségre van szükségük a döntéshozatalban, de nem fosztották meg őket teljesen az önképviselet jogától.

A speciális gondnokság és az eseti gondnokság közti különbség:

Jellemzője	eseti gondnokság	speciális gondnokság
Az érintettség mértéke	részleges	teljes, és adott esetben, állandó
Jogképesség	részben megmaradt	megszűnt, törvényes képviselettel
Időtartam	max. 3 év	max. 5 év (15 évre kitolható)
Támogatás típusa	segítségnyújtás, aszisztencia	képviselet

Értékelés és besorolás

A gondnokság alá helyezés egy orvosi-pszichoszociális értékelés alapján történik, amelyet a felnőtt fogyatékkal élőket vizsgáló bizottság végez el. Ez az értékelés állapítja meg a fogyatékosság fokát és az önellátási képességet, ami elengedhetetlen minden jogi lépéshez.

Fontos megjegyzések

Az autizmussal élő személyek esetében a gondnokság nem automatikus – **kizárólag indokolt esetekben,** bírósági döntés útján alkalmazzák. Nemzetközi tendencia figyelhető meg (beleértve az ENSZ-egyezményt is) a **döntéstámogatás**, azaz a gondnokság helyett az eseti gondnokság (curatela) előtérbe helyezésére, a fogyatékkal élő személyek autonómiájának tiszteletben tartása érdekében.

13.1. A cselekvőképesség és az autonómia jogi keretei Romániában

A cselekvőképesség (vagy perbeli jogképesség) egy személy azon joga, hogy bírósághoz forduljon jogos érdekeinek védelmében. Ez magában foglalja egy eljárás elindítását (polgári, büntetőjogi, közigazgatási stb.), jogi megoldás kérését (pl. kártérítés, egy irat érvénytelenítése, egy jog elismerése) vagy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést. Romániában ezt a jogot az Alkotmány (52. cikk) és a Polgári Törvénykönyv garantálják, és a nemzetközi jogszabályok is támogatják. Eszerint minden személy rendelkezik cselekvőképességgel, kivéve, ha azt törvény vagy bírósági határozat korlátozza.

A gondnokság (tutela) és az eseti gondnokság (curatela), vagyis a támogatott döntéshozatal, két alapvető jogi intézmény, amelyek védelmet és támogatást nyújtanak korlátozott vagy csökkent cselekvőképesség esetén. A gondnokság a helyettesítő döntéshozatal egy formája, ahol a gondnok a gondnokolt helyett vagy vele együtt dönt, attól függően, hogy a cselekvőképesség korlátozása teljes vagy részleges. Ezzel szemben az eseti gondnokság, azaz a támogatott döntéshozatal, nem érinti a cselekvőképességet, hanem az érintett személy autonómiájának és jogainak védelmét szolgálja a döntéshozatalban nyújtott segítség révén. A cél az, hogy a felnőttek elkerülhessék cselekvőképességük teljes korlátozását, így valóban önállóan dönthessenek és szerződéseket köthessenek, de a megfelelő támogatás és segítség mellett.

A román jogrendszerben a fogyatékkal élő személyek gondnokság alá helyezése korábbi formájában túlzó és problematikus volt, mivel egységesen és korlátozó módon járt el, ezért a jogszabályokat az elmúlt években jelentősen módosították. 2020-ban a Román Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánította a Polgári Törvénykönyv azon rendelkezését, amely lehetővé tette minden értelmi fogyatékossággal élő személy bírósági tilalom alá helyezését az érintettség mértékétől függetlenül, mivel úgy ítélte meg, hogy ez nem tartja tiszteletben az alapvető emberi jogokat. A fő kritika az volt, hogy a régi szabályozás nem ismerte el a mentális képességek különböző fokozatait, és radikális intézkedést (gondnokságot) kényszerített ki, megfosztva a személyt minden jogképességétől.

A 140/2022-es törvény jelentős reformot jelent. Ezt a törvényt azért fogadták el, hogy a bírósági tilalom helyébe rugalmasabb és arányosabb intézkedéseket léptessen, mint például:

- **Segítségnyújtás jogi aktusok megkötéséhez** – lehetővé teszi a személy számára a támogatást anélkül, hogy korlátoznák a cselekvőképességét;
- **Bírósági tanácsadás (Consilierea judiciară)** – a mentális képességek részleges érintettsége esetén alkalmazandó;

- **Speciális gondnokság (Tutela specială)** – kizárólag súlyos és tartós esetekben, korlátozott időtartamra (legfeljebb 5 évre, amely 15 évig meghosszabbítható).

Ez a törvény több új alapelvet is bevezetett, kimondva, hogy az oltalmazási intézkedéseknek:

- arányosaknak kell lenniük az érintettség mértékével,
- időszakosan felül kell vizsgálni őket,
- hozzá kell igazítani őket a személy életviteléhez,
- az érintett személy akaratán és preferenciáin kell alapulniuk.

13.2. Speciális gondnokság

Meghatározás szerint a gondnokság alá helyezés egy bíróság által elrendelt jogi intézkedés, amely korlátozza vagy megvonja egy felnőtt személy cselekvőképességét, amennyiben ítélőképessége jelentősen csökkent vagy tartósan, illetve visszatérően hiányzik, és jogainak védelme más módon nem biztosítható.

A speciális gondnoksági eljárást elviekben akkor indítják meg, ha feltételezhető, hogy az érintett felnőtt állapota miatt nem képes döntéseket hozni hivatalos ügyekben és mindennapi helyzetekben, vagy tartani lehet attól, hogy helyzetével visszaélnek.

Ki kezdeményezheti a gondnokság alá helyezést?

A gondnokság alá helyezési eljárás bármikor elindítható az érintett kérésére vagy hivatalból. A kérelmet a bírósághoz kell benyújtani. A Polgári Törvénykönyv 111. cikke értelmében a speciális gondnokság alá helyezési kérelmet a következők nyújthatják be:

- Az oltalmazásra szoruló személy (amennyiben rendelkezik részleges ítélőképességgel és tud segítséget kérni);
- A személy házastársa vagy rokonai (szülők, gyermekek, testvérek, unokatestvérek stb.);
- Sógorsági rokonok (afinii);
- Az a személy, aki együtt lakik vele, vagy közeli kapcsolatban áll az érintettel;
- A gyámhatóság (autoritatea tutelară);
- Az ügyészség (Ministerul Public);
- A Megyei Szociális Gondozási és Gyermekvédelmi Igazgatóságok (DGASPC);
- Egyéb olyan közintézmények vagy hatóságok, amelyek tudomással bírnak a kiszolgáltatott személy helyzetéről.

Az eljárás menete

A speciális gondnokság alá helyezési eljárás több szakaszból áll, beleértve a gyámhatóság által előkészített dokumentumokat és a bíróság döntéshozatalát. Mivel ez egy bírósági eljárás, javasoljuk jogász vagy ügyvéd bevonását a folyamatba.

A **140/2022-es törvény** értelmében Romániában a **speciális gondnokság** (tutela specială) elrendelése olyan jogi oltalmazási intézkedés, amely azon személyeknek szól, akiknek **mentális képességei teljes mértékben és adott esetben tartósan károsodtak,** így nem képesek önállóan gyakorolni jogaikat és szabadságukat. Íme az eljárás menete lépésről lépésre:

I. **A kérelem benyújtása**

A kérelmet az oltalmazandó személy **lakhelye szerint illetékes bírósághoz** kell benyújtani. A kérelmet megfogalmazhatja:

- az érintett személy,
- a házastárs, rokonok, sógorsági rokonok,
- a vele együtt lakó személy,
- a gyámhatóság,
- az ügyészség,
- egyéb illetékes intézmények vagy hatóságok.

II. **A kérelem tartalma**

A kérelemnek tartalmaznia kell:

- a mentális állapot romlására utaló tényeket,
- orvosi bizonyítékokat (pl. kórházi zárójelentések, fogyatékossági igazolvány, pszichológiai szakvélemények),
- információkat a családi, szociális és vagyoni helyzetről,
- a személy önállóságának mértékét.

III. **Értékelések és környezettanulmány**

A kérelem iktatása után a bíróság elrendeli:

- a gyámhatóság által készített **környezettanulmányt** (anchetă socială),
- az **orvosi és pszichológiai szakvéleményezést** (állami vagy magánúton, a költségeket a kérelmező viseli).

A jelentéseknek tartalmazniuk kell:

- a betegség jellegét és súlyosságát,
- a várható lefolyást/fejlődést,
- a személy szükségleteit,
- az oltalmazási intézkedés indokoltságát.

IV. **Tárgyalás és a személy meghallgatása**

Az érintett személyt **hivatalosan idézik**, és – amennyiben lehetséges – a bíróság **meghallgatja.** A bíróság nem köteles elfogadni a kért oltalmazási formát (gondnokság vagy tanácsadás), hanem a bizonyítékok alapján dönt.

V. **A gondnok kinevezése**

A bíróság kijelöl egy **gondnokot** (tutore), előnyben részesítve a házastársat, szülőt, rokont, barátot vagy közeli hozzátartozót. A döntésnél figyelembe veszik:

- az oltalmazott személy preferenciáit,
- a személyes kapcsolatokat,
- az erkölcsi és anyagi garanciákat.

VI. **Az intézkedés időtartama**

A speciális gondnokságot **legfeljebb 5 évre** rendelik el. Amennyiben az állapotromlás tartós, ez az időtartam **15 évig** meghosszabbítható.

VII. **Felülvizsgálat és megszűnés**

Az intézkedés **felülvizsgálható, módosítható vagy feloldható,** ha a körülmények megváltoznak. Megszűnik:

- a személy halálával,
- az időtartam lejártával,
- más intézkedéssel való felváltás esetén (pl. tanácsadás),
- bírósági feloldás által.

A gondnok a gondnokság alá helyezett személy törvényes képviselője. Feladatai közé tartozik a gondnokolt ügyeinek intézése (aláírások), a nevében történő jognyilatkozatok megtétele, valamint a vagyonkezelés. A gyámhatóság folyamatosan felügyeli a gondnok tevékenységét, biztosítva a gondnokolt érdekeinek védelmét.

A jelenlegi román szabályozásban **nem létezik kifejezett és részletes rendelkezés a „hivatásos gondnokról”** mint önálló intézményről (úgy, ahogy az más európai országokban ismert). Azonban a **140/2022-es törvény** bevezet egy sor olyan alapelvet, amely megnyitja az utat a gondnoki szerep professzionalizálása felé, különösen azokban az esetekben, amikor nem állnak rendelkezésre rokonok vagy közeli hozzátartozók.

A **140/2022-es törvény** és a **Polgári Törvénykönyv** értelmében a mentális fogyatékkal élő személy mellé kirendelt gondnoknak alapvető szerepe van az érintett **jogainak, érdekeinek és jólétének védelmében**. Íme feladatainak és kötelezettségeinek részletes leírása:

- **Törvényes képviselet** – A gondnok köteles **képviselni az oltalmazott személyt** minden jogi és adminisztratív ügyben, amennyiben azokat az érintett nem tudja önállóan elvégezni. Ez magában foglalja a szerződések aláírását, a közintézményekkel való kapcsolattartást és a bíróság előtti képviseletet.
- **Vagyonkezelés** – A gondnoknak **jóhiszeműen** kell kezelnie az oltalmazott vagyonát, nyilvántartást kell vezetnie a bevételekről és kiadásokról, valamint **bírósági engedélyt** kell kérnie a jelentősebb vagyoni döntésekhez (pl. ingatlan eladása).
- **Az akarat és a preferenciák tiszteletben tartása** – A törvény előírja, hogy a gondnoknak figyelembe kell vennie az oltalmazott személy **akaratát, szükségleteit és preferenciáit,** konzultálnia kell vele, amikor csak lehetséges, és kerülnie kell az érdekeivel ellentétes döntéseket.
- **Időszakos jelentéstétel** – A gondnok köteles **éves jelentést** készíteni és benyújtani a gyámhatósághoz, továbbá tájékoztatnia kell a bíróságot a személy állapotában vagy vagyonában beállt bármilyen jelentős változásról.
- **Együttműködés a hatóságokkal** – A gondnoknak együtt kell működnie a **gyámhatósággal** (rendszerint a polgármesteri hivatal szociális osztálya) és a gyámbírósággal, amennyiben az intézkedés módosítása vagy a gondnok cseréje válik szükségessé.
- **Jogi felelősség** – A gondnok **polgári jogi felelősséggel** tartozik a hanyagságból vagy visszaélésből eredő károkért, súlyos esetekben (pl. sikkasztás, hivatali visszaélés) pedig **büntetőjogi felelősségre** vonható, és a bíróság **elmozdíthatja** tisztségéből, ha nem teljesíti feladatait.

A gondnokság előnyei és hátrányai

A gondnokság alá helyezés jelentős jogi beavatkozás, amelynek mind az érintett személy, mind környezete szempontjából vannak előnyei és hátrányai.

I. **Előnyök (az oltalmazott személy és a rendszer szemszögéből)**

- **Jogi védelem és támogatás:** A gondnokság fő célja az oltalmazott személy jogi védelmének, személyi és létbiztonságának garantálása, valamint jogi eszközökkel történő támogatása. Ez különösen fontos, ha a személy ítélőképessége hiányzik vagy jelentősen korlátozott, és emiatt nem képes felismerni saját érdekeit;

- **Vagyonvédelem:** Biztosítja a személy vagyonának védelmét a károkkal szemben, különösen az azonnali intézkedést igénylő esetekben;
- **Jogbiztonság:** A jogügyletek biztonsága érdekében szükséges, hogy mind az érintett, mind a vele jogviszonyba kerülők tisztában legyenek az ítélőképesség hiányával vagy korlátozottságával, elkerülve ezzel a semmis jogügyleteket;
- **Tehermentesítés:** Az érintett személy mentesülhet a komplex döntéshozatali terhek alól, ha nem képes azokat meghozni vagy megérteni, ami bizonyos esetekben megkönnyebbülést jelenthet;
- **Aktív élet speciális gondnokság esetén:** Az érintett személy nincs korlátozva a munkavállaláshoz való jogában és a társadalmi életben való aktív részvételben.

II. **Hátrányok (az oltalmazott személy és a környezete szemszögéből)**

- **Az autonómia súlyos korlátozása:** A cselekvőképesség korlátozása vagy megvonása egyfajta „súlyos jogfosztott állapot”, amely megbénítja az érintettet és negatívan befolyásolja társadalmi részvételét. A gondnokolt teljesen elveszíti a jogát, hogy önállóan döntsön saját életéről;
- **Adminisztratív terhek a gondnok számára:** A gyámhatóság ellenőrzési jogköre miatt a gondnoknak folyamatos elszámolási kötelezettsége van a hatóság felé;
- **Intézményesítés:** Romániában szoros összefüggés van a gondnokság és az intézményi elhelyezés között. Sok fogyatékkal élő személy nem tud kikerülni az intézetekből, mert a gondnok vagy a gyámhatóság ezt nem engedélyezi, ami korlátozza az önálló életvitelhez való alapjogot;
- **A túlzott korlátozás veszélye:** A bírósági gyakorlat néha elmossa a különbséget a mentális zavar és az ítélőképesség között, ami szükségtelen vagy túlzott korlátozásokhoz vezethet. A bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia a feltételek teljesülését és alkalmaznia kell az arányosság elvét;
- **Rugalmatlanság:** A bürokrácia és a felügyeleti rendszer szinte lehetetlenné teszik, hogy a gondnok a döntéshozatal során valóban figyelembe vegye a gondnokolt személyes szükségleteit és vágyait;
- **Családi konfliktusok:** A gondnokság alá helyezés – különösen ha a gondnok családtag – családi viszályokhoz vezethet. A gondnoknak jogilag kell képviselnie az érintettet, ami eltérhet a személyes, családi kapcsolatoktól és bizalmi problémákat okozhat;
- **Az érintett akaratának figyelmen kívül hagyása:** A gondnokság alá helyezés az érintett akarata ellenére is megtörténhet, ami sérti az autonómia elvét.

13.3. Eseti gondnokság (curatela) vagy támogatott döntéshozatal

A értelmileg akadályozott személyek támogatott döntéshozatala egy nagyon új jogintézmény Romániában (2022 óta létezik), amelynek célja a döntéshozatal támogatása a cselekvőképesség korlátozása nélkül.

Romániában az **eseti gondnokság** (curatela) a **140/2022-es törvény** által szabályozott jogi oltalmazási intézkedések egyike. Olyan **értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossággal** élő személyeknek szól, akiknek segítségre van szükségük akaratuk kifejezésében, de **nem fosztották meg őket teljesen az ítélőképességüktől.**

Az eseti gondnokság egyfajta **köztes jogi segítségnyújtási forma,** amely a teljes autonómia és a speciális gondnokság között helyezkedik el. Akkor alkalmazzák, ha a mentális képességek károsodása **részleges** és a személynek **támogatásra van szüksége a döntéshozatalban,** de nincs szüksége a döntések teljes körű átvételére (helyettesítésére).

Szabályozás a 140/2022-es törvény szerint

- Az eseti gondnokságot a gyámbíróság rendelheti el az érintett személy vagy más felhatalmazott személyek (rokonok, gyámhatóság stb.) kérelmére.
- A bíróság meghatározza:
  - az ügytípusokat, amelyeknél a segítségnyújtás szükséges,
  - hogy az eseti gondnokság a személyre, a vagyonra vagy mindkettőre vonatkozik-e,
  - az intézkedés időtartamát, amely nem haladhatja meg a 3 évet, de meghosszabbítható.

Az eseti gondnok (curatorul) szerepe

Az eseti gondnok:

- nem helyettesíti az oltalmazott személyt, hanem segíti őt a döntések meghozatalában,
- tiszteletben kell tartania a személy akaratát, szükségleteit és preferenciáit,
- együttműködik a gyámhatósággal, és tisztségéből visszahívható, ha nem teljesíti feladatait.

Az eljárás menete

Bár a jogszabály nem írja elő kötelezően jogi szakértő (ügyvéd) bevonását, mi kifejezetten javasoljuk. Íme az eseti gondnokság (curatela) megszerzésének lépései:

- **A kérelem megfogalmazása** – Az eseti gondnokság elrendelését kérheti: a támogatásra szoruló személy, a házastárs, a rokonok, a sógorsági rokonok, a gyámhatóság, az ügyészség vagy más érdekelt személyek (pl. közeli barátok, civil szervezetek).
- **A kérelem benyújtása** – A kérelmet az érintett személy **lakhelye szerinti bírósághoz** kell benyújtani. Tartalmaznia kell: az eseti gondnokság igénylésének indokait, az érintett és a javasolt eseti gondnok adatait, az érintett személy hozzájárulását (ha lehetséges), valamint a gondnoknak javasolt személy beleegyező nyilatkozatát.
- **Szükséges dokumentumok** – Mentális állapotot igazoló orvosi iratok (pszichológiai szakvélemény, orvosi igazolás), környezettanulmány (a gyámhatóság készíti), személyazonosító okmányok, a javasolt gondnok erkölcsi és adóügyi bizonyítványa, a gondnok orvosi igazolása, valamint a beleegyező nyilatkozatok;
- **Értékelés és a személy meghallgatása** – A bíróság elrendelhet egy **orvosi-pszichológiai vizsgálatot.** Az érintett személyt **meghallgatják,** amennyiben állapota ezt lehetővé teszi. Megvizsgálják, hogy rendelkezik-e **elegendő ítélőképességgel** ahhoz, hogy ne képviseljék, hanem csupán segítsék őt;
- **Az eseti gondnok kinevezése** – A bíróság **indokolt határozattal** nevezi ki a gondnokot. Figyelembe veszik az oltalmazottal való kapcsolatot, az erkölcsi és anyagi alkalmasságot, valamint az érintett személy preferenciáit.

Az eseti gondnokság időtartama

Az eseti gondnokságot **legfeljebb 3 évre** rendelik el. Ez **meghosszabbítható,** ha a személy állapota azt indokolja. Kérelemre vagy hivatalból bármikor **visszavonható vagy módosítható.**

Az eseti gondnok (curator) kötelezettségei

Segíti az érintett személyt a jogügyletek lebonyolításában. Tiszteletben tartja annak akaratát és preferenciáit. Együttműködik a gyámhatósággal. Feladatai el nem látása esetén tisztségéből visszahívható.

Az eseti gondnok számos helyzetben és döntésben nyújthat segítséget a támogatott személynek, többek között:

- Pénzügyi kérdésekben, például a pénzkezelésben.
- Munkaszerződés elfogadásában.
- Bérleti szerződés megkötésében.
- Orvosi kezelésbe való beleegyezésben.
- Családalapítással kapcsolatos kérdésekben.

A támogatott döntéshozatal előnyei és hátrányai

Előnyök (az érintett személy szemszögéből)

- **Az autonómia teljes megőrzése:** A támogatott döntéshozatal nem érinti a cselekvőképességet; az érintett személy cselekvőképes marad, maga hozza meg döntéseit, a segítő csupán támogatást nyújt ehhez. Ez biztosítja az alapvető emberi jogok érvényesülését.
- **Rugalmasság és személyre szabott támogatás:** A támogatott személy döntheti el, milyen típusú ügyekben (milyen ügycsoportokban) kér segítséget vagy kérhet általános segítséget is. A támogatás mértéke az egyéni igényekhez igazodik, maximális önállóságot téve lehetővé.
- **Önkéntesség:** A támogatott döntéshozatal mindig önkéntes, a támogatott személy kérésére történik, és segítő nem nevezhető ki az ő beleegyezése nélkül. Ez garantálja, hogy a segítség összhangban legyen a személy akaratával.
- **A gondnokság (tutela) elkerülése:** Hosszú ideig csak a gondnokságot ismertük mint támogatási formát, de szerencsére ez már nem így van. Az eseti gondnokság megoldotta azt a problémát, hogy legyen segítség, amely nem veszi el a fogyatékossággal élő személy autonómiáját, de jogilag segíti a hivatalos ügyintézésben.
- **Bizalom és tisztelet:** Egy jó segítő olyan bizalmi személy, akiben az érintett megbízik, aki meghallgatja az igényeit, tiszteletben tartja a döntéseit és akkor is segíti, ha nem ért vele egyet. A támogatott személy maga választhatja ki segítőjét, ami erősíti a bizalmi kapcsolatot.
- **Felelősségvállalás:** A támogatott személy felelős saját döntéseiért, ami hozzájárul a függetlenség és érettség érzéséhez, és ösztönzi őt saját élete aktív alakítására.

Hátrányok (az érintett és a segítő szemszögéből)

- **Jogi korlátozások:** A jelenlegi jogszabályok csak az enyhe fogyatékossággal élő felnőttek számára teszik lehetővé segítő igénylését.
- **A gondnoksági eljárás kockázata:** Ha a gyámhatóság úgy ítéli meg, hogy a személy állapota miatt a támogatott döntéshozatal nem elegendő, gondnoksági eljárást indíthat ellene. Ez a folyamat a támogatott személy akaratától függetlenül zajlik, és a bíróság elrendelheti a gondnokság alá helyezést, ami azt jelenti, hogy az érintett elveszíti önálló döntéshozatali jogát és segítő helyett gondnokot kap.
- **Felelősség:** A támogatott személy felelős a döntéseiért, ami megterhelő lehet, ha nem tudja felmérni a következményeket. A segítő nem visel jogi felelősséget a támogatott döntéseiért, ami bizonyos helyzetekben kockázatot jelenthet az érintett számára. Ezért nagyon fontos, hogy azok a szak-

emberek, akik előzetesen beszélgetnek a támogatott döntéshozatalról az érintettel, jól ismerjék őt, mind az erősségeit, mind a gyenge pontjait. Szintén a támogatott felelőssége, hogy bevonja a segítőt a kijelölt területeken. Egy olyan hivatalos döntést, amelyet a segítő jelenléte nélkül hoztak meg (mert a támogatott nem kérte azt), később nagyon nehéz orvosolni.

- **Kizárás bizonyos szakmákból:** Azok a személyek, akik támogatott döntéshozatalban részesülnek, nem tölthetnek be bizonyos, közbizalmat élvező vagy magas szintű önálló döntéshozatali képességet igénylő szakmákat (például örökbefogadó szülő, bíró, ügyvéd, ügyész, közjegyző, bírósági végrehajtó, igazságügyi szakértő stb.).

13.4. Összehasonlítás

- **Gondnokság (Tutela):** Akkor indokolt, ha egy felnőtt személy ügyeinek intézéséhez szükséges ítélőképessége jelentősen csökkent vagy tartósan és teljes mértékben hiányzik, és jogainak védelme az egyéni körülményei, valamint családi és társadalmi kapcsolatai figyelembevételével más módon (például támogatott döntéshozatallal) nem biztosítható. Ebben az esetben a jogrendszer a helyettesítő döntéshozatal eszközével avatkozik be, mivel a személy nem képes önállóan, saját érdekeinek megfelelően dönteni.

- **Támogatott döntéshozatal (Curatela):** Akkor alkalmazható, ha egy felnőtt személy ítélőképességének kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre van szüksége ügyei intézéséhez és a döntéshozatalhoz, és kéri egy segítő kirendelését. Ebben az esetben a személy továbbra is képes az önálló döntéshozatalra, de külső segítségre van szüksége.

13.5. Jogi tanácsadás

A jogintézmények összetettsége, az eljárások időtartama és az egyéni sorsra gyakorolt komoly hatása miatt szinte elengedhetetlen a szakirányú jogi tanácsadás igénybevétele. A gondnoksági eljárás megindítása és az eseti gondnokság iránti kérelem benyújtása mélyreható jogi ismereteket és körültekintést igényel. Olyan civil szervezetek, mint a Jogi Erőforrás Központ (Centrul de Resurse Juridice – https://www.crj.ro), ingyenes jogi segítséget nyújtanak a cselekvőképesség megőrzésével vagy visszaszerzésével kapcsolatos ügyekben, ami jelzi, hogy külső segítségre van szükség a rendszerben való eligazodáshoz.

13.6. Praktikus tanácsok

Hozzatok döntést és indítsátok el az eljárásokat időben! Érdemes az autizmussal élő családtag 16 éves kora körül tájékozódni az autonómiáról és a támogatási formákról. Konzultáljatok az őt ismerő szakemberekkel, és vegyétek fel a kapcsolatot olyan szervezetekkel, ahol kérdéseket tehet fel a gondnoksággal (tutela) és az eseti gondnoksággal (curatela) kapcsolatban. Mérlegeljétek mindkét forma előnyeit és hátrányait. Vegyétek sorra ezeket a családtagok szempontjából is: Mit tud majd egyedül megtenni és mit nem?

Az autista gyermekek és felnőttek fejlesztése során keressétek azokat a lehetőségeket, ahol megtanítják őket az önellátásra és a lehető legönállóbb döntéshozatalra. Nem lesz elég csupán a finommotorika és a kommunikáció fejlesztése. Ha egy autista gyermeknek soha nincs alkalma dönteni – még arról sem, hogy milyen ruhát viseljen –, hogyan várhatnánk el tőle, hogy felnőttként a saját lakhatásáról vagy pénzügyeiről döntsön?

13.7. Jogi keret

Törvények listája

- **140/2022-es törvény** (A cselekvőképesség reformjáról)
- **Románia Polgári Törvénykönyve** (Codul Civil)

Források

1. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/255575

2. https://www.crj.ro

3. https://centruldeautism.ro/

https://www.autismeurope.org/wp-content/uploads/2021/04/People-with-Autism-Spectrum-Disorder_Hungarian-version.pdf

Hozzatok döntést és indítsátok el az eljárásokat időben!

Érdemes az autizmussal élő családtag 16 éves kora körül tájékozódni az autonómiáról és a támogatási formákról. Konzultáljatok az őt ismerő szakemberekkel, és vegyétek fel a kapcsolatot olyan szervezetekkel, ahol kérdéseket tehet fel a gondnoksággal (tutela) és az eseti gondnoksággal (curatela) kapcsolatban. Mérlegeljétek mindkét forma előnyeit és hátrányait. Vegyétek sorra ezeket a családtagok szempontjából is: Mit tud majd egyedül megtenni és mit nem?

Az autista gyermekek és felnőttek fejlesztése során keressétek azokat a lehetőségeket, ahol megtanítják őket az önellátásra és a lehető legönállóbb döntéshozatalra. Nem lesz elég csupán a finommotorika és a kommunikáció fejlesztése. Ha egy autista gyermeknek soha nincs alkalma dönteni – még arról sem, hogy milyen ruhát viseljen –, hogyan várhatnánk el tőle, hogy felnőttként a saját lakhatásáról vagy pénzügyeiről döntsön?